

Martin Scheinin

Lausunto

29.05.2020

Asia: VN/10579/2020

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esityksestä laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta: koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostava altistuneiden tunnistusjärjestelmä

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajatahon virallinen nimi

Martin Scheinin

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Martin Scheinin

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

Professor Martin Scheinin, Department of Law, European University Institute, Via Bolognese 156,
50139 Firenze ITALIA

martin.scheinin@eui.eu

Onko vastaaja

joku muu

Kysymyksiä esityksen tavoitteista ja vaikutuksista

Voidaanko ehdotetulla altistuneiden tunnistusjärjestelmällä mielestänne tehostaa koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua?

Ei

Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

Ei

Onko esityksestä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?

Kyllä pääosin

Onko esityksestä aiheutuvat muut vaikutukset arvioitu asianmukaisesti?

Ei

Mahdolliset yksilöidyt pykälämuutosehdotukset

Ehdotuksenne 43 a §:n muutoksiksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät)

Luonnoksessa ehdotetaan tartuntatautilakiin uutta 4 a lukua koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostavasta altistuneiden tunnistusjärjestelmästä. Luvun aloittaa THL:n uusien tehtävien sääntelyn kautta laadittu luvun perussäännös. Pidän sitä useista syistä virheellisenä:

1. Kyse ei ole tunnistusjärjestelmästä vaan varoitusjärjestelmästä. Mobiilisovelluksen avulla sen vapaaehtoinen käyttäjä saa varoituksen siitä, että hän on tietyllä aikavälillä oleskellut bluetooth-etäisyydellä henkilöstä, joka sittemmin on todettu viruksen kantajaksi. Jos sovelluksen käyttäjä todetaan viruksen kantajaksi, hän voi myös antaa järjestelmän lähettää vastaava varoitus tietyllä aikavälillä hänen läheisyydessään oleskelleille henkilöille. Kyse ei ole henkilöiden tunnistamisesta vaan heidän varoittamisestaan.
2. Kyse ei ole altistuneiden vaan viruksen kantajan läheisyydessä oleskelleiden henkilöiden varoittamisesta. Varoituksen voi laukaista esimerkiksi kerrostaloasunnon seinänaapurin koronavirustartunta, tai seinänaapurin luona vierailleen salaisen intiimikumppanin koronavirustartunta, tai samassa linja-autossa matkustaneen tuntemattoman henkilön koronavirustartunta vaikka kaikki matkustajat olisivat noudattaneet suojaetäisyyksiä ja käyttäneet kasvomaskia. Missään näistä tilanteista ei ole tapahtunut altistumista. Mikään näistä tilanteista ei oikeuta tartuntatautilain mukaisten ja perusoikeuksien suojaan kajoavien jäljitysvaltuuksien käyttöä.
3. Luvun otsikosta ja lakisystemaattisesta sijoituksesta lähtien mobiilisovellus on alistettu tartuntatautilain mukaiselle jäljitystoiminnalle. Tämä ei ole perusteltua, koska suuressa osassa hälytystapauksista mitään altistusta ei ole tapahtunut, ja koska tämä ehdotetun sääntelymallin perusratkaisu romuttaisi yleisön luottamuksen mobiilisovellukseen, vaikka sovellus itse olisi teknisesti rakennettu yksityisyyden suojaa kunnioittavaksi. Lakiehdotus romuttaisi hyvän ja asiantuntevan työn, joka on tehty sovelluksen rakentamiseksi.
4. THL:n tehtävien määrittely luvun perussäännöksenä edustaa viranomaiskeskeistä eikä yksilökeskeistä lähestymistapaa.

Olen aiemmassa lasunnossani (4.5.2020) ehdottanut, että tartuntatautilain 6 lukuun, esimerkiksi uutena 59 a §:nä, lisättäisiin väliaikaisesti erityissäännös vapaaehtoisen mobiilisovelluksen

tarjoamisesta yleisölle osana yleisvaarallisen COVID-19 -epidemian torjuntatyötä. Säännöksen kirjoittamistavassa tehtäisiin selväksi, että kyseessä on erityissäännös suhteessa lain 3 ja 4 lukujen säännöksiin - esimerkiksi käyttäen ilmaisua "poiketen" viitattaessa lain 3 ja 4 lukuihin tai niiden tiettyihin säännöksiin. Asia siis nimenomaisesti irrotettaisiin tartuntatautilain mukaisesta jäljityksestä.

Uudistan tuon ehdotuksen ja täydennän sitä ehdotuksella, ettei järjestelmää tule kutsua "altistuneiden tunnistusjärjestelmäksi". Kyse on fyysistä välimatkaa viruksen kantajaan koskevan varoituksen järjestelmästä, josta voitaisiin käyttää esimerkiksi nimeä läheisyysvaroitin (proximity alert) tai "koronatutka". Kyse ei ole altistuksesta eikä tunnistamisesta.

Ehdotukseenne 43 b §:n muutoksiksi (Kansaneläkelaitoksen tehtävät)

Ks. 43 a §:n osalta sanottua. Kansaneläkelaitoksen rooli voisi olla ensisijainen, koska sillä on paremmat mahdollisuudet kuin THL:llä saavuttaa yleisön luottamus.

Ehdotukseenne 43 c §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuva tietojen käsittely)

Ks. 43 a §:n osalta sanottua.

Ehdotukseenne 43 d §:n muutoksiksi (Suhde 22 §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen)

Ehdotettu säännös on harhaanjohtava suppea erityissäännös. Sen mukaan tartuntatautilain 22 §:ssä säädetty ilmoitusvelvollisuus ei koske altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla kerättyjä tietoja. Itse järjestelmä kuitenkin liitettäisiin elimellisesti osaksi jäljitystyötä, johon liittyy ankara ja laaja ilmoitusvelvollisuus. Sovelluksen vapaaehtoisten ja yksityisyyden suojaa odottavien käyttäjien luottamus petettäisiin, kun heitä kuitenkin koskisi juuri 22 §:ssä säädetty velvollisuus ilmoittaa "käsityksensä tartuntatavasta, -ajankohdasta ja -paikasta sekä niiden henkilöiden nimet, jotka ovat voineet olla tartunnan lähteenä tai saada tartunnan". Näiden tietojen lähteenä ei olisi suoraan mobiilisovellus vaan sovelluksen käyttäjän kaikki muu tieto, siis hänen koko elämänsä. Yksityisyyden suoja murtuisi. Ongelma voidaan ratkaista vain erottamalla mobiilisovellus kokonaan jäljitystyöstä ja myöntämällä myös lainsäädännössä, että kyse ei ole altistuksesta eikä tunnistuksesta vaan ainoastaan fyysisen välimatkan hälyttimestä. Ks. edellä 43 a §:n osalta sanottua.

Ehdotukseenne 43 e §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun altistumistiedon käsitteleminen)

Ks. 43 a ja 43 e §:n osalta sanottua.

Ehdotukseenne 43 f §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän toteutuksen ohjaus)

Ks. 43 a §:n osalta sanottua.

Ehdotukseenne 43 g §:n muutoksiksi (Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden arvioiminen)

Ks. 43 a ja 43 e §:n osalta sanottua.

Ehdotukseenne 43 h §:n muutoksiksi (Valvonta)

Ks. 43 a ja 43 e §:n osalta sanottua.

Voimaantulosäännös: Ovatko esityksen voimaantulo- ja voimassaoloajat perusteltuja esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi?

Kyllä

Muut huomiot esityksestä

Mahdolliset muut näkemyksenne esityksestä?

Ehdotus on erkaantunut niistä periaatteista, jotka aiemmin lausuntokierroksella olleessa muistiossa (Asia: VN/10058/2020, STM053:00/2020) esitettiin lähtökohdiksi kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotossa Covid-19-epidemian hallinnan tueksi. Tuolloin antamassani lausunnossa (4.5.2020) arvostelin muistiota epäjohdonmukaisuudesta ja esitin näkökantoja siitä, kuinka sovelluksen menestyksellisyys ehtona oleva ja muistiossa sinänsä tiedostettu korkea yksityisyyden suojan taso voidaan saavuttaa. Nyt kun asian valmistelu on edennyt hallituksen esityksen luonnoksen asteelle, huomaan että muistion hyvät periaatteet on alistettu viranomaiskeskeiselle ja tartuntojen jäljitystä korostavalle lainsäädännölliselle ratkaisulle. Jos asia toteutetaan esitysluonnoksen pohjalta, hyväkin tekninen sovellus, vaikka siinä yksityisyyden suoja olisi otettu täysimääräisesti huomioon, on tuomittu epäonnistumaan. Se ei tule saavuttamaan kansalaisten luottamusta.

Ehdotan, että tartuntatautilakiin otettaisiin väliaikaisesti uusi 59 a §, joka kuuluisi esimerkiksi seuraavasti:

"Jokaisella Suomessa oleskelevalla henkilöllä ja jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus saada maksutta ja tietoisensa suostumuksensa perusteella koronaviruksen kantajan lähietäisyydellä tapahtuneesta oleskelusta varoittava hälytysjärjestelmä, joka koostuu mobiilisovelluksesta ja siihen liit- tyvästä taustajärjestelmästä (koronatutka).

Koronatutkan antamaa hälytystä ei voida käyttää perusteena tämän lain 3 tai 4 lukujen säännösten soveltamiselle tai soveltamisessa sovelluksen käyttäjään.

Kansaneläkelaitos toimii koronatutkan yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta rekisterinpitäjänä."

Martin Scheinin

Lausunto liittyy lausunnonantajan toimintaan Suomen
Akatemian/strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamassa
tutkimushankkeessa Intiimiys datavetoisessa kulttuurissa IDA,
<https://www.dataintimacy.fi>